

6331 Sayılı Kanun Çerçevesinde Küçük İşyerlerine Yönelik Maddi Desteğin Önemi ve Etkinliği

Yusuf Alper^a

İlknur Kılış^b

Tuğba Engin^c

Öz: Türkiye’de toplam işletmelerin % 99.77’si küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmakta ve çalışanların % 78’i bu işyerlerinde istihdam edilmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler ekonomik ve sosyal hayata yönelik çok yönlü olumlu katkıları olmakla birlikte finansal yapı, üretim teknolojisi, çalışma şartları ve işgücünün niteliği gibi çok yönlü problemlerle de karşı karşıyadırlar. Bu işyerleri ile ilgili problem alanlarından birini de iş sağlığı ve güvenliği oluşturmaktadır. Nitekim, 2012 yılı istatistiklerine göre iş kazalarının %75’i bu işyerlerinde yaşanmaktadır. Bu olumsuz tablonun ortaya çıkışında bu işyerlerinin yapısal sorunlarının yanısıra iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı ve uygulamaları ile ilgili yetersizliklerin de payı vardır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, bütün işyerlerini Kanun kapsamına almış ve iş sağlığı güvenliği hizmetleri için bütün işyerlerinde sağlık ve güvenlik profesyonellerinin görevlendirilmesi zorunlu kılınmıştır. İş sağlığı ve güvenliği profesyonelleri çalıştırma yükümlülüğü, çok sayıda iş kazasının olduğu çok küçük işyerleri için karşılayamayacakları bir mali yükü de beraberinde getirmiştir. 6331 sayılı Kanun çok olumlu bir düzenleme ile, tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan küçük işyerlerinin, iş sağlığı ve güvenliği profesyonelleri istihdamı için katlanacakları maliyeti azaltmaya yönelik maddi katkı sağlayıcı desteklere de yer vermiştir. Ancak, Kanun hükümlerinin yürürlüğe girmesinden bugüne kadar geçen 2 yılı aşkın sürede küçük işyerlerine yönelik maddi destek uygulamasının karşılık bulmadığı görülmüştür. Bu durum ilgili tarafların bilgi yetersizliği yanında, uygulamaya yönelik kurumsal alt yapı eksiklikleri ve sağlanan desteğin yetersizliği sebepleri ile açıklanmaktadır. Bu çalışmada, küçük işyerlerine yönelik desteğin niteliği, uygulaması ve yeterliliği ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri, küçük ve orta ölçekli işletme, maddi destek, ortak sağlık güvenlik birimi, yetkilendirilmiş toplum sağlığı merkezi.

JEL Sınıflandırması: I19, K32

The Importance and Effectiveness of Financial Support for Small Enterprises within the Framework of Law no.6331

Abstract: Small and Medium Enterprises forms 99.77% of all enterprises in Turkey and 78% of the workers are employed in these workplaces. While Small and Medium Enterprises contributing to economic and social life in a positive way, they have problems especially about financial situation, the technology used, the quality of labour and working conditions. One of the other problems related to these workplaces is occupational health and safety, 75% of the accidents at work occur in these workplaces according to the 2012 statistics. In addition to the structural problems in these workplaces, inadequacies of the occupational health and safety legislation are effective in the emergence of this situation. With the Occupational Health and Safety Law, all the workplaces were compelled to employ health and safety professionals. This situation brought financial burdens for especially small businesses. Law No. 6331, made a favorable regulation and contribution to small businesses for reducing the cost of employment of occupational health and safety professionals. However, it was observed that aforementioned financial support for small businesses was not beneficial since the coming into force of the Law. The main reasons of this situation are lack of knowledge of the parties’ involved, insufficient institutional infrastructure and also lack of support provided.

Keywords: Occupational health and safety services, small and medium enterprises, financial support, common health and safety units, authorized community health centers.

JEL Classification: I19, K32

^a Prof. Dr., Uludag University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labour Economics and Industrial Relations, Bursa, Türkiye, alperyusuf@gmail.com

^b Assoc. Prof., Uludag University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labour Economics and Industrial Relations, Bursa, Türkiye, ilknurkilkis@gmail.com

^c tuba_engin86@hotmail.com

1. Giriş

6331 sayılı Kanun, sosyal hukukun önemli bir alanı ile ilgili dağınık mevzuatı bir araya getiren önemli ve yeni bir Kanundur. Sosyal hukukla ilgili bir çok düzenleme özellikle idari imkanların ve kurumsal yapılanmanın yeterliliğine bağlı olarak kişi, mekan ve zaman sınırlamaları ile hayata geçirilir. Nitekim, başta iş ve sosyal güvenlik hukuku ile ilgili olmak üzere sosyal hayata yönelik birçok koruyucu ve düzenleyici mevzuat bazı kişiler, küçük işyerleri ve bazı bölge ve yerleşim birimleri kapsam dışında bırakılarak uygulanmaya başlamış, zaman içinde bu sınırlamalardan kaldırılarak veya tamamen kaldırılarak kapsam genişletilmiştir. Ancak, 6331 sayılı Kanun, çok doğru bir yaklaşımla, bazı istisnalar dışında(1) kişi ve işyeri sınırlaması yapmaksızın bütün çalışanları ve işyerlerini kapsama almıştır. Kanun bütün çalışanları ve işyerlerini kapsama alırken, uygulamaya yönelik etkinliğini artırmak için küçük işyerlerinin kapsam (uygulama) dışında kalmasını önleyecek maddi teşvik ve destekler de getirmiştir. Ancak, teşviklerin ve desteklerin mevzuatta yer alması kadar ve ondan da önemlisi karşılık bulup bulmadığı, yani etkinliği/efektifliğidir.

Bu çalışmada, 2 yılı aşan bir yürürlük/uygulama dönemini tamamlayan 6331 sayılı Kanun'un küçük işyerlerine yönelik olarak getirdiği maddi desteğin kapsamı ve uygulama etkinliği incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma konusu ile ilgili kamuya açıklanmış resmi istatistiki veri bulmada karşılaşılan güçlükler dolayısıyla aynı kalkınma ajansı bölgesinde bulunan Bursa, Bilecik ve Eskişehir (BEBKA) illerinde ilgili taraflarla yapılan yüzyüze görüşmelerden elde edilen bilgiler ve görüşler dikkate alınmıştır. Bu bilgiler ve mevzuat çerçevesinde küçük işyerlerine yönelik olarak getirilen desteğin kapsamı ve etkinliği değerlendirilmeye çalışılmış, henüz uygulamanın başında olunması nedeniyle yapılması gereken düzenlemeler ve alınması gereken tedbirler vurgulanmaya çalışılmıştır.

2. Genel Olarak Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler(KOBİ) ve Ekonomi İçindeki Yeri

Gelişme seviyesi ne olursa olsun bütün ülkelerde ekonomik faaliyetin önemli bir kısmı KOBİ'ler(2) tarafından gerçekleştirilir ve bu işletmeler bu ülke ekonomileri için vazgeçilemez bir öneme sahiptir. Öte yandan küreselleşme sürecine bağlı yapısal değişimler ve krizler de zaman içinde KOBİ'lerin önemini artıran sonuçlar doğurmuştur. Daha çok emek yoğun sektörlerde faaliyet gösteren bu işletmeler sayısal olarak bütün işletmelerin yaklaşık % 99'unu oluştururken GSMH'nin % 30-70'ini, toplam istihdamın % 40-80'ini, yatırımların % 30-60'ını ve ihracatın da % 10-40'ını gerçekleştirmektedirler (Yılmaz, 2009). Ülkemizde de benzer bir durum söz konusu olup toplam işletmelerin % 99,77'si KOBİ'lerden oluşmakta, toplam istihdamın % 78'ini, toplam katma değer % 55'ini, toplam satışların % 65,5'ini, toplam yatırımların % 50'sini, toplam ihracatın % 60'ını bu işletmeler gerçekleştirmektedir (Ergün, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kobiler>). Diğer taraftan KOBİ'ler; düşük yatırımla ilave istihdam yaratma ve değişen piyasa şartlarına kolay uyum sağlama gibi avantajları yanında, küçük olmanın getirdiği teknolojik yenilikleri uyarlamada gecikme, finansman yetersizliği ve ar-ge faaliyetlerinin zayıf olması gibi dezavantajları da taşımaktadırlar.

Ekonomik önemleri yanında gelir dağılımını iyileştirmeye yönelik olumlu sosyal etkileri de dikkate alınarak hemen hemen her ülkede KOBİ'lere yönelik çok yönlü destek ve teşvikler sağlanmaktadır. KOBİ'ler; üretim kaliteleri ve rekabet güçlerinin geliştirilmesi, ekonomik birimler içindeki paylarının yükseltilmesi, etkinliklerinin ve verimliliklerinin artırılması, istihdam düzeyine yaptıkları katkının artırılması ve sosyal gelişmeye yönelik etkilerinin güçlendirilmesi amacıyla ekonomik ve sosyal hayata yönelik pozitif etkilerini artırıcı çeşitli

proje ve uygulamalar ile desteklenmekte(3) ve teşvik(4) edilmektedir. İşletmelerin üretim, yatırım, araştırma, geliştirme, pazarlama, satış ve dış ticaret faaliyetlerinin değişik aşamalarında uygulanan destek ve teşvikler, maddi ve maddi olmayan destek ve teşvikler şeklinde gerçekleştirilmektedir. Maddi destek ve teşvikler, doğrudan nakit olarak yapılabileceği gibi daha çok vergi indirimi, özkaynak yardımı, yatırım ve istihdam sağlamak amacıyla bedelsiz arsa tahsisi, sigorta primleri teşviği, kredi ve faiz desteği, araştırma ve geliştirme desteği ve ihracat teşviği gibi hibe uygulamaları ile sağlanabilmektedir (KOBİ, <http://www.kobi.org.tr/index.php/destek-ve-tevikler/destekler>). Maddi olmayan destek ve teşvikler ise, küçük işletmelerin rekabet gücünü ve istihdam düzeyini arttırarak büyümelerini sağlayacak eğitimler, projeler, kampanyalar, seminerler, teknolojik gelişmeler, değişen mevzuatlar, iletişim, sağlık, güvenlik gibi alanlara yönelik bilgilendirme toplantıları ve düzenlenen meslek edindirme kursları (DPT, 2014)olarak yapılabilmektedir.

Başta istihdam yaratma kapasitesi olmak üzere, ana sanayilere yönelik tamamlayıcı üretim yapmak, bölgeler arası üretim dengesini sağlamak, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri gidermek gibi ekonomik ve sosyal hayata yönelik birçok alanda olumlu katkı sağlayan küçük işletmeler, bazı konularda ise çok yetersiz kalmakta ve varlıklarını devam ettirme bakımından büyük sorunlar yaşamaktadır. Küçük işletmelerin üretimle ilgili sorunlarının yanı sıra iş sağlığı ve güvenliği (İSG) bakımından da önemli olan çalışma ilişkileri ile ilgili sorunları da vardır. Bu sorunlar; sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının yaratılmamasına bağlı olarak iş kazaları ve meslek hastalıklarının yüksekliği, çalışanlara insan onuruna yaraşır ücret ödenmemesi, kayıtdışı çalışmanın yaygınlığı nedeniyle sosyal güvenlik kapsamının yetersiz kalması, uzun çalışma süreleri ve işyerlerinin küçüklüğüne bağlı denetim yetersizlikleri olarak sıralanabilir.

Küçük işyerleri için öncelikli sorun alanlarının başında iş kazaları ve meslek hastalıklarının yüksekliği gelmektedir. İSG'yi sağlamaya yönelik önlemlerin maliyetine katlanacak küçük işyeri işverenlerinin, finansman imkanlarının yetersizliğinin yanısıra bu amaçla yapılacak harcamaları gereksiz maliyetler olarak görmeleri, özellikle ekonomik daralma dönemlerinde işletmelerin İSG sağlamaya yönelik harcamalardan öncelikle vazgeçmelerine yol açmaktadır. Gerek işyeri sahipleri gerekse çalışanların İSG kültürü eksiklikleri de buna eklenince küçük işyerlerinde İSG bakımından ciddi boşluklar ortaya çıkmaktadır. Kullanılan makine ve ekipmanların eski teknoloji ürünleri olması, çalışanların güvenliğini sağlamaya yönelik koruyucu teknolojinin ekonomik kaygılar nedeniyle uygulanmaması gibi sebepleri de sorun kaynakları olarak eklemek mümkündür (Alpman, 2007; Engin, 2014;Gökbayrak, 2014)

3. İSG Hizmetlerinde Destek ve Teşviğe Duyulan İhtiyaç

Bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de iş kazaları ve meslek hastalıkları, çalışma hayatının önemli ve öncelikli sorun alanlarının başında gelmektedir. Ancak bu sorun küçük ve orta ölçekli işletmeler için daha büyüktür. Tablo 1'deki 2011-2012 yıllarına ait istatistik veriler incelendiğinde özellikle çok küçük (mikro) işyerlerinde iş kazalarının çok yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim, 2012 yılı itibarıyla her 3 iş kazasından 1'i 10'dan az sigortalı çalıştıran işyerlerinde meydana gelmektedir.

Tablo 1, çalıştırılan sigortalı sayısından hareketle işyeri büyüklükleri ile bu işyerlerinde meydana gelen iş kazaları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu verilerden hareketle çalıştırılan kişi sayısı ve işyeri büyüklükleri ile iş kazaları arasındaki ilişki incelendiği zaman, Grafik 1'de de(5) görüldüğü gibi, çok küçük (mikro) işyerlerinde iş kazalarının sayıca çok yüksek olduğu, işyerinde çalışan kişi (sigortalı) sayısı arttıkça iş kazalarının sayısal olarak

düştüğü görülmektedir. Ancak, çalışan sayısı bakımından işyeri büyüklükleri ile (yatay eksen), iş kazaları sayısının (dikey eksen) incelendiği grafik 1, belirli bir ölçekten sonra (200-249 işçi) iş kazaları sayısının tekrar yükseldiğini ve işyeri büyüklüğü ile iş kazası sayısı arasında tersine bir ilişkinin ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir. Bu gelişmeyi, Türkiye’de İSG ile ilgili yapısal sorunlarla açıklanabilecek bir durum olarak değerlendirmek gerekir. Bu durum küçük işyerleri için İSG probleminin önemini azaltmaz.

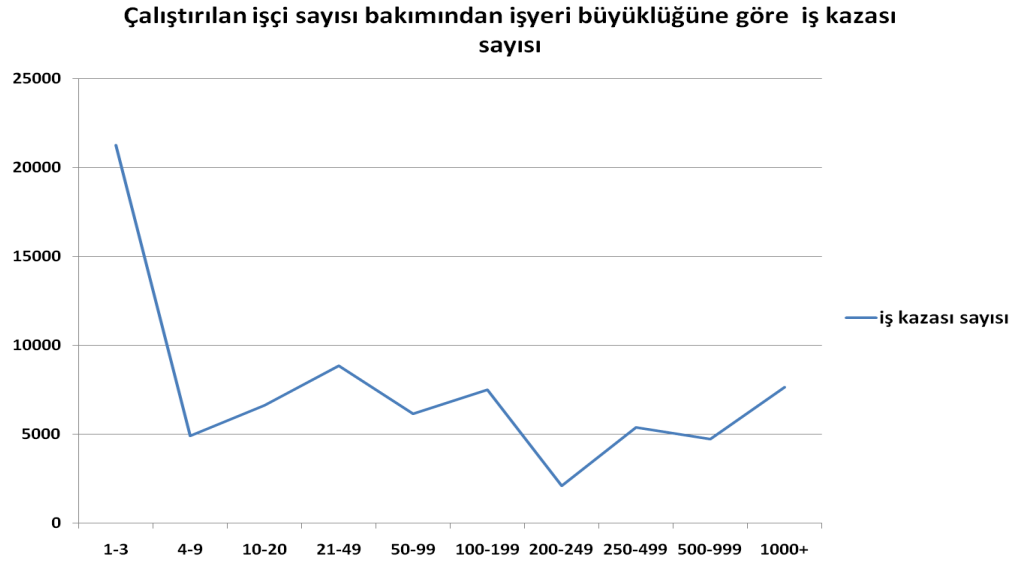
Tablo 1. İşyeri Büyüklüğüne ve Sigortalı Sayılarına Göre İş Kazaları

SİGORTALI SAYILARINA GÖRE	2011			2012		
	İşyeri Yüzdesi	Sigortalı Yüzdesi	İş kazası Yüzdesi	İşyeri Yüzdesi	Sigortalı Yüzdesi	İş kazası Yüzdesi
1 - 3	63.14	13.11	15.48	62.88	12.92	28.35
4 - 9	22.15	16.54	8.75	22.29	16.45	6.52
1-9 (Toplam)	85.29	29.65	24.23	85.17	29.37	34.87
10 - 49	12.77	32.51	27.16	12.85	32.34	20.58
50 - 249	1.70	21.84	24.56	1.72	21.84	20.90
KOBİ Toplamı	99.77	84.00	75.96	99.76	83.57	76.37
250 +	0.22	15.99	24.03	0.23	16.42	23.62
Genel Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak: SGK İş Kazası ve Meslek Hastalığı İstatistikleri (2011-2012), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari

Tablo 1, çalıştırılan sigortalı sayısından hareketle işyeri büyüklükleri ile bu işyerlerinde meydana gelen iş kazaları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu verilerden hareketle çalıştırılan kişi sayısı ve işyeri büyüklükleri ile iş kazaları arasındaki ilişki incelendiği zaman, Grafik 1’de de(5) görüldüğü gibi, çok küçük (mikro) işyerlerinde iş kazalarının sayıca çok yüksek olduğu, işyerinde çalışan kişi (sigortalı) sayısı arttıkça iş kazalarının sayısal olarak düştüğü görülmektedir. Ancak, çalışan sayısı bakımından işyeri büyüklükleri ile (yatay eksen), iş kazaları sayısının (dikey eksen) incelendiği grafik 1, belirli bir ölçekten sonra (200-249 işçi) iş kazaları sayısının tekrar yükseldiğini ve işyeri büyüklüğü ile iş kazası sayısı arasında tersine bir ilişkinin ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir. Bu gelişmeyi, Türkiye’de İSG ile ilgili yapısal sorunlarla açıklanabilecek bir durum olarak değerlendirmek gerekir. Bu durum küçük işyerleri için İSG probleminin önemini azaltmaz.

Öte yandan, kayıt dışı çalışmanın en yaygın olduğu bilinen küçük işyerlerindeki iş kazası sayısının gerçekte Tablo 1’de verilen rakamlardan daha fazla olduğunu ayrıca vurgulamak gerekir. Yine, küçük işyerlerinde kayıtlı çalışanların maruz kaldığı basit yaralanmalar gibi iş kazaları da hukuki sonuçlarından kaçınmak için Kuruma bildirilmemektedir(Ceylan 2011). Bu bakımdan yalnızca kayıtlı istihdam verilerinden hareketle bu işyerlerindeki iş kazaları ve meslek hastalıklarının gerçek boyutunu tespit etmek mümkün değildir. İş kazalarının sayıca çokluğuna ilaveten küçük işyerlerinin İSG sağlamaya yönelik önlemleri almadaki yetersizlikleri de göz önüne alınınca, özellikle çok küçük işyerlerininin İSG bakımından özel olarak desteklenmesi ve teşvik edilmesi gereği kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır.

Grafik 1. Çalıştırılan İşçi Sayısı Bakımından İşyeri Büyüklüğü ile İş Kazaları Sayısı (2012)

Kaynak: Yusuf Alper (2014), Taşeronlaşma ve Çalışan Güvenliği, VII. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı, 5-7 Mayıs 2014, İstanbul.

30 Haziran 2012 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Türkiye’de ilk kez İSG ile ilgili mevzuat tek bir Kanun çatısı altında toplanmış, bu alandaki önemli bir boşluk doldurulmuştur. Beklendiği gibi İSG alanında çok sayıda yeni düzenlemeyi de beraberinde getiren 6331 sayılı Kanun ile birlikte işyeri büyüklüğüne bakılmaksızın işyerlerinde iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personeli gibi İSG profesyonellerinin görevlendirilmesi zorunluluğunun getirilmesi, küçük işyerleri işverenlerine karşılamakta ve katlanmakta güçlüklerle karşılaşacakları yeni yükler getirmiştir(6).

4. 6331 Sayılı Kanun’da İşyerlerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri Çalıştırma Yükümlülüğü

6331 sayılı Kanun’un 6.maddesi İSG hizmetlerinin İSG Profesyonelleri tarafından yürütülmesini zorunlu kılmıştır. Profesyoneller, alanları ile ilgili belirli eğitimleri almış ve Bakanlıkça belgelendirilmiş kişileri ifade etmektedir. Bu grupta yer alan kişiler *iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personelidir.*

- *İş güvenliği uzmanı*, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip mühendis, mimar veya teknik elemanı,
- *İşyeri hekimi*, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş işyeri hekimliği belgesine sahip hekimi,
- *Diğer sağlık personeli* ise, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevlendirilmek üzere Bakanlıkça belgelendirilmiş hemşire, sağlık memuru, acil tıp teknisyeni ve çevre sağlığı teknisyeni diplomasına sahip olan kişiler ile Bakanlıkça verilen işyeri hemşireliği belgesine sahip kişileri ifade etmektedir.

İşverenin, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmesi amacıyla Kanun'da değişik seçenekler sunulmuştur. İşveren maddi imkânlarına, işyerinin özelliklerine ve kendi tercihinine bağlı olarak farklı yollardan yükümlülüğünü yerine getirme hakkına sahip olsa da ilgili mevzuat (İSGHY,md.5; İGUGYSEHY,md.5; İHDSPGYSEHY, md.5) bu konudaki öncelikleri belirlemiştir. Buna göre işveren;

- Çalışanları arasında yukarıda sayılan niteliklere sahip olan kişiler varsa, işyerinin tehlike sınıfı ve çalışan sayısını göz önüne alarak, öncelikle bu kişileri iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personeli olarak görevlendirecektir.
- Çalışanları arasında belirlenen niteliklere sahip kişiler bulunmaması durumunda, bu yükümlülüklerinin tamamını veya bir kısmını, Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimleri'nden (OSGB)(7) veya Bakanlıkça Yetkilendirilmiş Toplum Sağlığı Merkezleri'nden (YTSM) (8) hizmet olarak yerine getirebilecektir.
- Belirtilen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olması halinde, çalışan sayısı ve tehlike sınıfını dikkate alarak kendi işyerinde, işyeri hekimliği, iş güvenliği uzmanlığı veya diğer sağlık personeli görevini üstlenebilecektir.

İSG Profesyonellerinden işyeri hekimi ve diğer sağlık personelinin görevlendirilmesinde işyerinin tehlike sınıfına göre herhangi bir ayırım yokken, iş güvenliği uzmanı olarak görevlendirilecek kişilerin işyerinin tehlike sınıfına göre belirlenmiş olan ve A, B veya C sınıfı iş güvenliği uzmanlık belgesine sahip olmaları gerekmektedir.

İşyerinde mesleki risklerin tespiti, önlenmesi, korunmaya yönelik çalışmaların yapılması, çalışanların sağlık gözetimlerinin ve çalışma ortamı gözetimlerinin gerçekleştirilmesi ve diğer pek çok yükümlülüğün yerine getirilmesi, işyerinde belli bir süre bulunmayı zorunlu kılmaktadır. İSG Profesyonellerinin görevlerini yerine getirmeleri açısından gerekli olan asgari çalışma süreleri yönetmeliklerde belirlenmiştir. Çalışma sürelerinin tespitinde işyerinin tehlike sınıfı ve çalışan sayısı esas alınarak düzenleme yapılmıştır (İGUGYSEHY,md.12; İHDSPGYSEHY, md.12, 19). İlgili mevzuata göre küçük işyerleri için belirlenen asgari süreler aşağıdaki şekildedir.

- İş güvenliği uzmanları;
  - o 10'dan az çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, çalışan başına ayda en az 8 dakika
  - o 10'dan az çalışanı olan ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, çalışan başına ayda en az 12 dakika
- İşyeri hekimleri;
  - o 10'dan az çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, çalışan başına ayda en az 6 dakika
  - o 10'dan az çalışanı olan ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, çalışan başına ayda en az 8 dakika

- Diğer sağlık personeli;
  - o 10'dan az çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, çalışan başına ayda en az 9 dakika
  - o 10'dan az çalışanı olan ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde, çalışan başına ayda en az 12 dakika

5. İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmet Bedelleri

İşyerlerinin ne kadar süre ile iş sağlığı ve güvenliği hizmeti alacakları işyerinin tehlike sınıfı derecesi ve çalıştırdığı kişi sayısı ile ilişkilendirilerek belirlenmiştir. Küçük işyerleri için bu hizmetlerin OSGB'lerden veya YTSM'lerden temin edilmesi söz konusu olacaktır. OSGB'lerden hizmet temini halinde ödenecek bedeller bugün için piyasa şartlarında belirlenirken, YTSM'ler tarafından sunulacak hizmetler "Toplum Sağlığı Merkezlerinde Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge'nin" Ek-3 bölümünde belirlenmiştir. Daha çok 10'dan az çalışanı olan, tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerin, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesini sağlamak ve hizmetlerin daha etkin ve erişilebilir olması amacıyla görevlendirilen YTSM'lerden iş güvenliği hizmeti alınması halinde ödenecek bedeller 2014 yılı için :

- 10'dan az çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için ayda 7 TL /kişi
- 10'dan az çalışanı olan ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için ayda 8 TL /kişi olarak belirlenmiştir (9)

Devlet YTSM'ler için hizmet bedeli belirleyebilirken, özel teşebbüs girişimi olarak kurulan OSGB'ler, hizmet bedellerini piyasa koşullarına göre belirlemektedir. Ücretlerin belirlenmesinde henüz düzenleyici bir mevzuat olmadığı gibi OSGB'lerin örgütlendikleri bir meslek teşkilatı ve bu teşkilatın belirlediği tarifeler de yoktur. OSGB'lerde iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimleri ile diğer sağlık personelinin hizmet bedellerinin nasıl belirlendiğini tespit etmek amacıyla Eskişehir'de 4 adet, Bursa'da 8 adet ve Bilecik'te 2 adet olmak üzere toplam 14 adet OSGB ile görüşmeler yapılmıştır(Engin, 2014). Yapılan görüşmeler sonucunda 2014 yılı için aşağıdaki Tablo 2'de yer alan ücretler elde edilmiştir.

Tablo 2. 2014 Yılı İçin OSGB İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmet Bedelleri

İSG PROFESYONELLERİ		TEHLİKELİ SINIF	ÇOK TEHLİKELİ SINIF
1 - 3 Arası Çalışan	İş Güvenliği Uzmanı	100 - 130 TL	150 - 500 TL
	İşyeri Hekimi	100 - 150 TL	250 - 750 TL
4 - 9 Arası Çalışan	İş Güvenliği Uzmanı	250 - 400 TL	250 - 1100 TL
	İşyeri Hekimi	350 - 450 TL	350 - 1250 TL

Kaynak: Tuğba ENGİN, 6331 Sayılı Kanun Çerçevesinde İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa-2014

- Yardımcı sağlık personeli alınması halinde ise bu ücretlere ek olarak 100- 150 TL arası ücret talep edilmektedir.
- Şehir dışında verilen hizmetler için yerin uzaklığına göre 50 – 200 TL arasında yol masrafı işveren tarafından ayrıca talep edilmektedir.

Tablo 2’de verilen hizmet bedelleri gelişme seviyesi ve sanayileşme düzeyi birbirinden oldukça farklı olan Bursa, Eskişehir ve Bilecik’te faaliyet gösteren OSGB’lerde çok farklılık göstermemekle birlikte, OSGB’nin faaliyet gösterdiği il küçükse hizmet bedelleri pazarlık konusu olabilmektedir (Engin,2014). Örneğin; 4-9 çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan bir işyerinde görevlendirilecek iş güvenliği uzmanı için 400 TL civarında belirlenen ücret, işveren ile OSGB arasındaki yakınlığa bağlı olarak 250-300 TL arasında gerçekleşebilmektedir. Öte yandan, özellikle ilk kuruluş yıllarında bütün sektörlerde yaşanan rekabet OSGB hizmetlerinde ve hizmet bedellerinin tespitinde de yaşanmakta, çok zaman “bu bedelle bu hizmet verilemez” denilen seviyelerde iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri sunulmaktadır.

Küçük işyerleri, İSG hizmetlerini kendi çalıştırdıkları İSG profesyonellerinden alma kapasitesine sahip olmadıkları gibi buna gerek de yoktur. Çünkü, ayda en çok 217 saat(10) iş güvenliği hizmeti verebilen bir İSG uzmanı, tehlikeli sınıfta yer alan bir işyerinde her bir çalışan için 8 dakika hizmet vereceğinden, bu uzmanın o ay için (217 saat=13.020 dk/8dk) 1627 kişiye; eğer işyeri çok tehlikeli sınıfta yer alıyor ise çalışan başına 12 dakika hizmet vereceğinden (217 saat=13.020 dk/12dk) 1085 kişiye iş güvenliği hizmeti vermesi mümkündür. Zaten 6331 sayılı Kanun da bu işyerlerinin İSG hizmetlerini OSGB veya YTSM’lerden almasına imkan vermiştir. Ancak hangi yolla karşılanırsa karşılanırsın ve getirdiği maliyet ne kadar düşük olursa olsun İSG profesyonellerini çalıştırma yükümlülüğü küçük işyerleri işverenine belirli bir bürokratik işlem yükü ve maliyet getirecektir(Akyiğit, 2013).

Tablo 2’deki veriler ile YTSM’nin hizmet bedelleri karşılaştırıldığında küçük işyerlerinin İSG hizmetlerini YTSM’lerden almalarının daha avantajlı olduğu görülmektedir. Nitekim, 1-3 çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan bir işyerinin sahibi, İSG hizmetini OSGB’den aldığı toplam olarak 200 – 280 TL arasında bir ücret ödemesi gerekirken, aynı hizmeti YTSM’den aldığı ise yalnızca 42 TL hizmet bedeli ödeyecektir. Ancak YTSM’ler hem kamu sağlığı hizmeti hem de İSG hizmeti sunmaktadır. Kamu sağlığı hizmetleri İSG hizmetlerine göre daha öncelikli bir yere sahiptir. Bu nedenle YTSM’lerin bütün İSG hizmet taleplerini karşılamaları, en azından bugünkü yapıları itibarıyla, mümkün değildir.

6. 6331 Sayılı Kanun’da İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerine Yönelik Maddi Destek

6.1. Desteğe İlişkin Mevzuat

İSG hizmetlerinin desteklenmesi ile ilgili hükümler 6331 sayılı Kanunun 7. maddesinde yer almıştır. Desteğin uygulanmasına yönelik esaslar, 24 Aralık 2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik ve 3 Mayıs 2014 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ ile düzenlenmiştir. Gerek 6331 sayılı Kanun’un 7.maddesi, gerekse İSG hizmetlerinin desteklenmesine yönelik ikincil mevzuat hükümleri, sadece maddi destek konusunu düzenlemiş, maddi olmayan desteğe yönelik herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

6.2. Desteğin Kapsamı ve Destek Verilecek İşletmelerin Tespiti

İSG hizmetlerinin desteklenmesini düzenleyen 7. maddeye göre; destekten, kamu kurum ve kuruluşları hariç 10'dan az çalışanı olan tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri faydalanabilecektir. 6331 sayılı Kanun'un 7. maddesine paralel olarak hazırlanan Yönetmelik ve Tebliğ'de de kapsam bakımından aynı düzenlemelere yer verilmiştir. İSG hizmetlerinin desteklenmesinde yukarıdaki genel hükümler dışında en önemli husus destek kapsamına giren işyerlerinin tespit edilmesidir. Hangi işyerlerinin destek kapsamına gireceğinin tespitine yönelik hükümler İSG hizmetlerinin desteklenmesine yönelik Yönetmelik ve Tebliğ'de belirtilmiştir. Buna göre destek verilecek işyerlerinin tespitinde SGK kayıtları ve bu işyerlerinin SGK'ya bildirdiği kayıtlı sigortalı sayısı esas alınacaktır(11). Çalışan sayısının tespitinde ise aynı işverene bağlı (tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan) ve Türkiye sınırları içinde faaliyet gösteren bütün işyerlerinin toplam çalışan sayısı dikkate alınacaktır. Buna ilave olarak işyerinde çeşitli nedenlerle ay içinde çalışması olmayan ve ücret ödenmeyen sigortalılar, ay içinde işe giren ve işten çıkan sigortalılar ve varsa, alt işveren çalışanları da toplam çalışan sayısına dahil edilecektir. İşveren yükümlülüklerinin her bir işyeri için ayrı ayrı uygulanmasını öngören Kanun'un, devlet desteğinin uygulanması konusunda işyeri değil işletme bazında düzenleme yapmış olması ilginçtir. Diğer taraftan desteğin SGK kayıtları esas alınarak yapılması, destek uygulamasının kayıtlı istihdamı teşvik etkisi yaratacağı da beklenmektedir.

6.3. Desteğin Miktarı, Hesaplanması ve Yeterliliği

İSG hizmetleri için sağlanacak kamu desteğinin miktarı, işyerinin bulunduğu tehlike sınıfı ve sigortalı sayısı esas alınarak sosyal sigorta primlerine esas kazançlar üzerinden hesaplanmaktadır. Sağlanacak destek miktarı ilgili yönetmelik ve tebliğe göre, tehlikeli sınıfta yer alan işletmeler için prime esas kazancın alt sınırının günlük tutarının %1.4'ü, çok tehlikeli sınıfta yer alan işletmeler için bu tutarın %1.6'sıdır. Çalışan başına belirlenen destek miktarı, işyeri aylık prim ve hizmet belgesinde sigortalı için bildirilen prim ödeme gün sayısı ile çarpılarak aylık olarak hesaplanmaktadır.

Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşyerleri İçin Ödenecek Destek Miktarı

$$\text{Destek Miktarı} = (\text{Sigortalı Sayısı} \times \text{Günlük Prime Esas Kazanç alt sınırının \%1.4}) \times \text{SGK'ya Bildirilen Prim Gün Sayısı}$$

Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşyerleri İçin Ödenecek Destek Miktarı

$$\text{Destek Miktarı} = (\text{Sigortalı Sayısı} \times \text{Günlük Prime Esas Kazanç alt sınırının \%1.6}) \times \text{SGK'ya Bildirilen Prim Gün Sayısı}$$

Sağlanan desteğin miktarı ile ilgili bir örnek vermek gerekirse; 1 sigortalısı bulunan bir işyeri, sigortalıyı ay içinde 30 gün çalışmış olarak bildirirse, 2014 yılı ikinci yarısı için prime esas kazancın günlük alt sınırının da 37.80(12) TL olduğu dikkate alınınca, işyerinin alacağı destek miktarı tehlike sınıfına göre aylık olarak aşağıdaki şekilde olacaktır.

Tehlikeli sınıf: $(1 \times 37.80 \times 0.14) \times 30 = 15.876$ TL

Çok Tehlikeli sınıf: $(1 \times 37.80 \times 0.16) \times 30 = 18.144$ TL

Sağlanacak devlet desteğinin tavan miktarlarını oluşturan bu tutarların küçük işyerlerinin İSG hizmetleri için katlanmış olduğu maliyeti ne ölçüde karşıladığı sorusuna verilecek cevap, hizmeti nereden temin ettiklerine bağlı olarak değişmektedir. Hizmetin YTSM'lerden alınması halinde maliyetin tamamı, OSGB'lerden alınması halinde ise bir kısmı karşılanmış olacaktır. Örneğin; 3 çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan bir işyerinin sahibi, İSG hizmetini OSGB'den aldığı anda, bu hizmetler karşılığında 200 ile 280 TL arasında değişen bir maliyete katlanacak, ancak yalnızca 47.6 TL destek alabilecektir. Kalan tutar (153-233 TL) işveren tarafından karşılanacaktır. Eğer aynı hizmet YTSM'den alınırsa, hizmet karşılığında 21 TL ücret ödenecek ve destek miktarının tavanı 47,6 TL olduğu için YTSM'den alınan hizmetin tamamı karşılanmış olacaktır.

Tablo 3. 10'dan Az Çalışanı Olan İşyerlerine Yönelik Maddi Desteğin Yeterliliği

TEHLİKE SINIFLARI	TEHLİKELİ SINIF (3 ÇALIŞAN)			TEHLİKELİ SINIF (9 ÇALIŞAN)			ÇOK TEHLİKELİ SINIF (3 ÇALIŞAN)			ÇOK TEHLİKELİ SINIF (9 ÇALIŞAN)		
	OSGB		YTSM	OSGB		YTSM	OSGB		YTSM	OSGB		YTSM
	En Az	En Çok		En Az	En Çok		En Az	En Çok		En Az	En Çok	
İŞ SAĞLIĞI, İŞ GÜVENLİĞİ VE DİĞER SAĞLIK PERSONELİ HİZMETLERİ	200 TL	280 TL	21 TL	600 TL	850 TL	63 TL	400 TL	1250 TL	24 TL	600 TL	2350 TL	72 TL
Destek Miktarı Tavanı	47.6 TL			142.8 TL			54.4 TL			163.2 TL		
Desteğin Maliyeti Karşılama Oranı (%)	23.8	17	100	23.8	16.8	100	13.6	4.3	100	27.2	6.9	100

Tablo 3 verileri, en fazla iş kazasının olduğu küçük işyerlerinden 3 ve 9 sigortalının çalıştığı işyerleri için sağlanan parasal desteğin, bu işyerlerinin İSG hizmetleri için yapmış oldukları harcamaları ne ölçüde karşıladığını göstermektedir. Buna göre, tehlikeli ve çok tehlikeli işyeri ayrımı yapılmaksızın İSG hizmetlerinin YTSM'lerden temin edilmesi halinde sağlanan maddi destek işyerlerinin İSG maliyetlerinin tamamını karşılamaktadır. Ancak hizmetin OSGB'lerden temin edilmesi halinde sağlanan destek, tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için % 17-24 arasında, çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için % 4-14 arasında değişmektedir. Sağlık ve güvenlik hizmetlerinin OSGB'lerden alınması durumunda destek miktarının oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Mevcut veriler küçük işyerleri için İSG hizmetlerini YTSM'lerden almalarının daha avantajlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu noktada asıl ve öncelikli görevi kamu sağlığı hizmeti vermesi gereken YTSM'lerin yeterliliği

sorunu ortaya çıkmaktadır. Mayıs 2014 tarihi itibarıyla yalnızca 46 YTSM'ye İSG hizmetleri verme yetkisi verilmiştir.

6331 sayılı Kanunla sağlanan desteğin yeterliliği konusunda, işverenlerin ödediği İKMH primleri ile bir karşılaştırma yapılırsa daha değişik bir durum ortaya çıkmaktadır. Bilindiği gibi 5510 sayılı Kanununun 81. maddesine göre işverenler kısa vadeli sigorta kolları için (iş kazaları ve meslek hastalıkları, hastalık ve analık) 1 Eylül 2013 tarihinden itibaren % 2 oranında prim ödemektedirler. Buna göre prime esas kazançların alt sınırından sigortalıları bildiren bir işveren, kısa vadeli sigorta kolları için ödediği primin tehlikeli sınıfta olan işyerleri için % 70'ini (% 1,4/ % 2) , çok tehlikeli işyerleri için de % 80'ini (% 1,6 / % 2) geri almaktadır. Bu oldukça yüksek bir karşılama oranıdır.

6.4. Desteğin Ödenme Şekli, Kesilmesi ve Geri Alınması

İSG hizmetleri için verilen destek miktarları, üçer aylık dönemler halinde hesaplanacaktır. İşverenlerin dönem sonunu takip eden ilk ayın sonuna kadar başvurmaları halinde, ilgili dönemi takip eden ikinci ayın sonunda da ödeme yapılacaktır. Tebliğ'in 4. maddesine göre işverenlerin destek ödemelerinden faydalanabilmeleri için destek dönemleri, başvuru süreleri ve ödeme dönemleri Tablo 4' te verilmiştir.

Tablo 4. İSG Hizmetlerinden Faydalanmak İçin Başvuru ve Ödeme Süreleri

Destek Dönemi	Başvuru süresi	Ödeme Dönemi
Ocak, Şubat, Mart	Nisan Ayı Sonu	Mayıs Ayı Sonu
Nisan, Mayıs, Haziran	Temmuz Ayı Sonu	Ağustos Ayı Sonu
Temmuz, Ağustos, Eylül	Ekim Ayı Sonu	Kasım Ayı Sonu
Ekim, Kasım, Aralık	Ocak Ayı Sonu	Şubat Ayı Sonu

Tablo 4'de görüldüğü gibi, üçer aylık dönemler halinde hesaplanan devlet desteği işverene yapılacaktır. Bu durumda işveren hizmet aldığı kuruluşa hizmet bedelini her ay tam olarak ödeyecek ancak devlet desteğini yaklaşık beş ayın sonunda alacaktır.

Diğer bir çok uygulamada olduğu gibi, İSG hizmetlerinin desteklenmesinde de kayıt dışı çalışmayı önleyen diğer bir ifade ile kayıtlı çalışmayı teşvik eden düzenlemeler yapılmıştır. Destekten faydalanan işyerlerinin kayıt dışı sigortalı çalıştırması ve bunun tespit edilmesi halinde çeşitli yaptırımlar getirilmiştir. Yönetmeliğin 9. maddesine göre, kayıtdışı çalışanı olan işverenler:

- Tespitin yapıldığı ayı takip eden aydan başlayarak üç yıl süre ile destekten faydalanamayacaktır.
- Kayıt dışı çalışanın işe başladığı aydan itibaren destek olarak yapılan ödemeler yasal faizi ile geri alınacaktır.
- Birden fazla işyeri bulunan işverenlere ait işyerlerinde kayıt dışı çalışanın bulunması halinde de, gerek tespit yapıldığı işyeri için, gerekse diğer işyerleri için yukarıda belirtilen yaptırımlar geçerli olacaktır.

7. İş Sağlığı Ve Güvenliği Hizmetlerine Yönelik Maddi Desteğin Etkinliği ve Maddi Yüğü

Mevzuatla getirilen düzenlemelerin etkin şekilde hayata geçirilebilmesi için küçük işyerlerinin katlanmak zorunda kaldığı idari (bürokratik) ve mali (hizmet bedeli) yükün azaltılmasına yönelik devlet desteği düzenlenmiştir. Ancak bu desteğin amacına uygun olup olmadığı, faydalanabilecek durumda olanların ne oranda faydalandığı (etkinliği-efektifliği) ile belirlenecektir.

7.1. 6331 Sayılı Kanun’la Getirilen Maddi Desteğin SGK’ya Yüğü

6331 sayılı Kanun’un 7. maddesi ile küçük işyerlerine yönelik olarak getirilen maddi desteğin yüğü, sosyal güvenlik sistemine ve SGK’ya yüklenmiştir. Sosyal sigorta primlerinin önleyici tedbirler için kullanılması tartışmalı alanlardan biri olmakla birlikte, son dönemde yaygınlaşan “pro-aktif yaklaşım” gereği kabul gören bir yaklaşımdır. İSG uygulamalarında sağlanan maddi desteğin sosyal sigorta prim gelirlerinden karşılanması, sigortalıların, ödedikleri primlerle yalnızca gerçekleşen risklerin maliyetini değil, risklerin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik tedbirlerin maliyetini de karşılamaları anlamına gelmektedir.

Küçük işyerlerine yönelik maddi desteğin sosyal güvenlik sistemimize getireceği potansiyel yükün ne olacağı ile ilgili olarak SGK’nın Nisan 2014 istatistikleri esas alınarak bir hesaplama yapılmıştır. Buna göre; destek kapsamındaki 10 kişiden az sigortalı çalıştıran işyeri sayısı 1.382.832 (% 85); bu işyerlerinde destekten faydalanması mümkün olan potansiyel sigortalı sayısı 3.760.558 (% 29,22); 1 Ocak 2014-30 Haziran 2014 tarihleri arasında geçerli prime esas kazanç alt sınırı aylık 1071 TL; günlük 35,70 TL’dir. Bütün işyerlerinin tehlikeli sınıfta olduğu durumda, ay için 30 tam gün prim ödenen sigortalıya sağlanan bir aylık maddi destek miktarı $(35,70 \times 0,114 \times 30)$ 14,994 TL; bütün sigortalıların bu kapsamda olduğu durumda sağlanacak maddi desteğin toplam yüğü $(14,994 \times 3.760.558)$ 56.385.652 TL olacaktır. SGK’nın bu işyerlerinden sağlayacağı toplam prim geliri ise bir sigortalı için $(35,70 \times 30 \times 0.02)$ aylık 21,42 TL, bütün sigortalılar için $(21,42 \times 3.760.558)$ 80.551.152 TL olacaktır. Bu kabaca, SGK’nın İKMİH (gerçekte kısa vadeli sigorta kolları) için tahsil ettiği prim gelirlerinin % 70’ini İSG hizmetlerinin desteklenmesi için harcaması anlamına gelmektedir. Eğer bütün sigortalılardan alınan İKMİH prim gelirleri dikkate alınırsa (12.868.737 sigortalı), destek için harcanacak miktar toplam prim gelirlerinin % 20,45’i seviyesinde gerçekleşecektir.

Aynı hesaplama bütün işyerlerinin çok tehlikeli sınıfta olduğu varsayımı ile yapılırsa bu durumda yine bütün işyerlerinin ve sigortalıların bu destekten faydalanacağı varsayımı altında SGK toplam olarak 64.440.921 TL destek sağlayacak, bu da İKMİH toplam prim gelirlerinin % 80’ine denk gelecektir. Bütün sigortalılar dikkate alınırsa sağlanan desteğin toplam İKMİH prim gelirlerine oranı % 23.4 seviyesinde gerçekleşecektir. SGK’nın 2014 yılı toplam bütçesinden hareketle bir hesaplama yapmak gerekirse İSG hizmetleri için yapılacak desteğin SGK’ya maliyeti toplam prim gelirlerinin yalnızca onbinde 4’ü civarında olacaktır. Toplam giderlerine oranı ise sadece on binde 3 civarında olacaktır. Bu SGK için katlanılabilir bir maliyettir.

Yukarıda belirtilen hesaplamalara gerek kalmadan SGK’nın bütçesi üzerinden bir değerlendirme yapılması daha isabetli olurdu. Ancak, SGK’nın erişilebilir açık kaynaklarından yalnızca kısa vadeli sigorta kolları prim gelirlerine ulaşmak (2014 yılı için 4,9 milyar TL prim geliri beklenmektedir) mümkün olmakta, gider kalemleri içinde ayrıca kısa vadeli sigorta kolları veya özellikle İKMİH sigorta kolundan yapılan ödemelerle ilgili verilere ulaşılamamaktadır. 2014 yılı Nisan ayı verilerine göre 61.578 kişi İKMİH sonucu sürekli iş

göremezlik geliri alırken, sigortalıların ölümü sonucu hak sahibi olarak ölüm geliri bağlananların sayısı 82.125 dir. Sistemin sosyal sigorta sistemine gerçek maliyeti bu kişilere yapılan toplam ödemeler ile İKMH ile ilgili sağlık harcamalarıdır. SGK aylık veya yıllık istatistik verilerinde Kurum, giderlerini esas olarak emeklilik, sağlık ve diğer giderler başlıkları altında toplayarak yayımlamakta, bu verilerden hareketle kısa vadeli sigorta kolları için gelir-gider dengesini değerlendirmek mümkün olmamaktadır.

7.2. 6331 Sayılı Kanun’la Getirilen Maddi Desteğin Etkinliği

Bu çalışmanın konusunu oluşturan İSG hizmetlerinde devlet desteğinin etkinliği, bir alan araştırması ile değerlendirilmek istenmiştir. Ancak henüz bu tür bir çalışmaya temel teşkil edecek ve Kamuya açıklanmış erişilebilir resmi veriler mevcut değildir. Buna rağmen, bu verilerin yayınlanmasını beklemeden bir değerlendirme yapabilmek ve daha başlangıçta eğer yanlışlıklar var ise düzeltilmesine katkıda bulunabilmek amacıyla, kişisel olarak ulaşılabılır verilerden hareketle bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla bütün Türkiye’de 46 adet YTSM ve 1000’den fazla OSGB bulunmaktadır. Bu çalışma için Bursa, Eskişehir ve Bilecik Kalkınma Ajansı içinde yer alan 3 farklı ekonomik ve sosyal yapıya sahip olan illerde yüzyüze görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda Bursa’da 8; Eskişehir’de 4 ve Bilecik’te 2 olmak üzere toplam 14 OSGB ile görüşme yapılmıştır. Öte yandan her 3 ilde de YTSM’ler faaliyette bulunmasına rağmen yalnızca Bilecik YTSM’de desteğe ilişkin İSG hizmetleri verilmektedir.

Bu çerçevede ulaşılabılır ilk veri kaynağını oluşturan İSG Katip sistemine göre 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 66.038 işyerinin bulunduğu Türkiye’nin 4. büyük şehri Bursa ilinde İSG hizmetleri için sağlanan maddi destekten faydalanmak için başvuran işyeri sayısı yalnızca 55 dir. Aynı tarih itibarıyla bu sayı Eskişehirde 23, Bilecik’te ise yalnızca 12’dir(13). Bu veriler, kesin değerlendirmeler yapabilmek için dikkate alınabilir, karşılaştırılabilir bir sayısal büyüklük değildir. Aynı zamanda uygulamanın henüz yeni olması gerekçesi ile resmi olarak açıklanabilecek yeterli sayıda veri de mevcut değildir. Buna rağmen ilgili taraflarla (Esnaf ve sanatkar birlikleri, mali müşavirler ve SMMMO’lar, YTSM’ler, İSG profesyonelleri ve küçük işyerleri işverenleri) yapılan yüzyüze görüşmelerde ileri sürülen görüş ve değerlendirmelere göre, küçük işyerlerine ilişkin genel tespitleri şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- Esas olarak kayıt dışında kalmak isteyen küçük işyerleri işverenleri, kendilerine sağlanan maddi desteğe karşılık işyerlerinin çok yönlü kayıt ve denetim altına girmesinden, işyerlerinin kamu kurumları için ulaşılabılır ve görünür olmasından kaçınmakta, destek talebinde bulunmamaktadırlar.
- Küçük işyerlerinin sağlanan destekle ilgili bilgi yetersizlikleri vardır.
- Sağlanan maddi destekten faydalanmak için başvuru süreci ile ilgili bürokratik işlemleri gerçekleştirecek zaman ve insan gücüne sahip değildirler.
- Sağlanan maddi desteğin düşük olması, başvuruyu gereksiz ve anlamsız kılmaktadır.
- İşverenler bütün bilgilendirmeler ve cezaların yüksekliğine rağmen, zaman içinde uygulamanın gevşeyeceği ve işyerlerinin denetim dışında kalacağına inanmaktadırlar.

İşyeri sahiplerinin bilgi yetersizliği gerekçesinin ne kadar haklı olabileceği konusu incelendiği zaman ortaya çıkan tablo şudur. 6331 Sayılı Kanunla getirilen İSG yükümlülükleri ve küçük işyerlerine yönelik desteğin küçük işyeri işverenlerine duyurulması konusunda ilk görev meslek kuruluşlarına düşmüştür. Öncelikle Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) kendisine bağlı birlik ve federasyonlara gönderdiği genelge ile(14) 6331 sayılı Kanun'la işyerlerine yönelik yükümlülükleri, bu yükümlüklerle ilgili olarak yapmaları gereken işlemlerin neler olduğunu ve sağlanan destekle ilgili ilk bilgilendirme faaliyetini gerçekleştirmiştir. Konfederasyona bağlı esnaf ve sanatkar odaları ve derneklerinin bir çoğu da, özellikle cezai yaptırımların yüksekliği konusunda mensuplarını bilgilendirmek ve duyarlılıklarını artırmak üzere daha çok internet erişim sayfalarından olmak üzere çeşitli duyurular yapmışlar, başvuru esas ve usulleri ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Bazı odalar kendi mensupları için yazılı bilgilendirmenin ötesinde seminerler düzenlemişler ve kendi mensuplarının İSG hizmetlerini daha düşük bedelle almalarını sağlayacak protokol ve anlaşmalara taraf olmaya çalışmışlardır.

Küçük işyerlerinin kayıtlı sistemle en önemli bağlarını oluşturan, defter ve kayıtlarını tutan mali müşavirlerin ve meslek kuruluşlarını oluşturan SMMMO'ların tavırları ise farklı olmuştur. Bazı mali müşavirler işlerinin bir parçası olarak 6331 sayılı Kanun'la ilgili temel esasları, işyerlerine getirilen yükümlülükleri ve eğer başvuracaklarsa başvuru esas ve usulleri ile ilgili bilgilendirmeleri yaptıklarını belirtirken, bazıları ise bu tür bir bilgilendirmenin ve işverenlerin bu hizmetleri nereden alacakları konusundaki bir yönlendirmenin kendi meslek etiğine aykırı olduğunu belirterek çekingen davranmışlardır.

Devlet, esasen birinci basamak sağlık hizmeti sunma amacıyla oluşturulan TSM'lere, 2011 yılından itibaren(15)bu Merkezlerde Bakanlıkça belgelendirilen işyeri hekimleri tarafından iş sağlığı hizmetleri sunma görevi de vermiştir. 6331 Sayılı Kanun'la kaldırılan bu Yönerge yerine 1 Ocak 2014 tarihinde Toplum Sağlığı Merkezlerinde Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge yürürlüğe girmiştir. Bu yönerge ile İSG hizmetlerinin etkin, yaygın ve erişilebilir hale gelmesi için mevcut sağlık hizmetleri sunumuna İSG hizmetlerinin entegre edilmesi ve YTSM'de İSG hizmetlerinin verilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Bu birimlerde yönetmeliklere uygun olarak işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer sağlık personeli görevlendirilecektir. Görevlendirilecek olan İSG profesyonellerinin, kamu kurumlarında görev yapan uygun niteliklere sahip kişiler arasından isteklilerin, masrafları bakanlıkça ödenerek eğitim programına katılması ve ilgili belgeyi aldıktan sonra kurumlar arası geçiş ile sağlanması amaçlanmıştır. Bu amacın hayata geçmesini gerçekleştirecek şekilde 21 Ağustos 2013'de ÇSGB ile Sağlık Bakanlığı arasında işbirliği protokolü imzalanmıştır. Protokolde, 10'dan az çalışanı olan mikro işletmelerin/küçük işyerlerinin İSG hizmetlerine ulaşmasının sağlanması ve desteklenmesi, bütün mikro işletmelerin erişebileceği şekilde TSM'lerde İSG hizmetleri yetki belgesine sahip birimlerin kurulması, tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan mikro işletmelerin İSG hizmetlerinin YTSM'ler eliyle yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Bir tür kamu OSGB'si olarak adlandırılan YTSM'lerin hizmet bedelleri, küçük işyerleri dikkate alınarak piyasa düzeyinin çok altında belirlenmiştir. Ancak uygulama, en azından bugüne kadar, YTSM'lerin beklentilere cevap veremediğini ortaya koymuştur. YTSM'lerde çalışacak İSG profesyoneli bulmakta güçlüklerle karşılaşmıştır. Çünkü: bu kişiler için gönderilecek eğitim karşılığı zorunlu hizmet şartı aranması, zorunlu İSG hizmeti dışında kalan sürelerde TSM'ler tarafından verilen diğer görevleri yapmak zorunda kalmaları, kendi kurumlarındaki görevlerine ilaveten ek olarak yapacakları bu hizmetin maddi katkısının düşük olması ve nihayet hizmetin riskli olması İSG profesyonellerini YTSM'lerden uzak tutmuştur.

Bugün gelinen nokta itibarıyla Bilecik ilinde İSG profesyoneli istihdam eden ve İSG hizmeti veren YTSM, 22 adet işyeri ve toplamda 47 adet sigortalıya İSG hizmeti sunmaktadır. Bursa ilinde İSG profesyoneli istihdam eden 2 adet YTSM bulunmaktadır. Ancak, bu YTSM'ler henüz İSG hizmeti vermemektedir.

8. Sonuç

6331 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden itibaren geçen 2 yıllık süre ve maddi desteğin uygulama esaslarının belirlenmesinden itibaren geçen 9 aylık süreye rağmen küçük işyerlerinin desteklenmesine yönelik hükümler henüz hayata geçirilememiş görünmektedir. Bu çalışma kapsamında maddi destekten faydalanmak için başvuranlarla ilgili olarak Bursa, Eskişehir ve Bilecik SGK İl Müdürlüklerinden alınan verilere göre yararlanan işyeri sayısı, yasa koyucunun amacının çok uzağında olduğunu ortaya koymuştur. YTSM'lerin hizmet sunum kapasitelerinin yetersizliği dolayısıyla küçük işyerlerinin İSG hizmetlerini fiilen OSGB'lerden almak zorunda kalmaları ve alınan hizmet bedelinin yüksekliği karşısında sağlanan desteğin oran olarak çok düşük seviyede kalması, destekten faydalanmak için kayıt altına girmenin ve kayıtlı çalışmanın getireceği diğer yükler karşısında küçük işyeri işverenleri için anlamsız hale gelmesi, bu yetersizliği açıklayan başlıca etkenler gibi görünmekle birlikte küçük işletmelerde İSG'nin öneminin kavranamaması, İSG hizmetleri için yapılan harcamaların gereksiz görülmesine bağlı "farkındalık eksikliği" ve buna bağlı "iş güvenliği kültürü eksikliği" daha belirleyici unsurlar gibi görünmektedir.

6331 sayılı Kanun'da küçük işyerlerinin desteklenmesine yönelik hükümler bugüne kadar olan uygulama ile karşılık bulmamıştır, yakın zamanda da bulacak gibi görünmemektedir. Bu destekten vazgeçilemeyeceğine göre desteğin işleyişi ile ilgili yeni arayışlar içine girmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bu arayışlardan ilki YTSM'lerin bu talebi karşılama yetersiz kalacakları varsayımından hareketle, küçük işyerlerinin bu hizmeti OSGB'lerden almaları ve OSGB'lerin piyasa şartlarında belirlenecek hizmet bedellerinin % 100 karşılayacak bir desteğin sağlanması olabilir. Ancak bu yöntem, küçük işyeri tanımı ve kapsamının nasıl belirleneceği ile başlayan bir dizi sorunu beraberinde getireceği için, çok gerçekçi bir çözüm gibi görünmemektedir. Daha önce sıklıkla dile getirilen, İSG hizmetlerini sunan profesyonellerin bağımsızlığını sağlamak ve denetim fonksiyonlarını etkinleştirmek için İSG profesyonellerinin ücretlerinin devlet tarafından ödenmesini sağlayan, hizmeti sunan ile bedelini ödeyen arasındaki bağımlılık ilişkisini ortadan kaldıran bir yöntem üzerinde düşünülebilir. Bu İSG profesyonellerinin mutlaka kamu personeli olması ve kadrolu olması şartını gerektirmez. Prim gelirleri, idari para cezaları vb kaynaklardan oluşturulacak fondan YTSM veya OSGB'ler bünyesinde istihdam edilecek İSG profesyonellerinin hizmet bedelleri ödenebilir. Bu yöntem, destek sürecinin aracı ve kısa sürede gerçekleşmesine imkan verdiği ölçüde mevcut destek sisteminin bürokratik işlem yükünü de azaltacaktır. Nihayet bu sistemi destekleyecek şekilde, 6331 sayılı Kanun sonrası dönemde Bakanlık personeli olan ve iş güvenliği uzmanı belgesi alan/verilen ve sayıca önemli bir potansiyel oluşturan kişilerden de küçük işyerlerinin İSG hizmet talebini karşılama faydalanılabilir ve destek sistemi güçlendirilebilir.

Açıklayıcı Notlar

1. İşyeri büyüklüğünden ziyade işin özellikleri dolayısıyla 6331 Sayılı Kanun kapsamı dışında bırakılan faaliyetler ve kişiler şunlardır (md.2):

- a. *Fabrika, bakım merkezi, dikimevi ve benzeri işyerlerindeki hariç Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri.*
  - b. *Afet ve acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri.*
  - c. *Ev hizmetleri.*
  - d. *Çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar.*
  - e. *Hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan iş yurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetleri.*
  - f. *Denizyolu taşımacılığı yapan araçların uluslararası seyrüsefer hâlleri*
2. *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 5.maddesine göre; "Küçük İşletme: 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 8 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler." "Orta Büyüklükteki İşletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler."*
3. *Destek kavram olarak maddi ve maddi olmayan yardım ya da korumadır.*
4. *Teşvik , belirli bir amaca ulaşmak için gösterilen isteklendirme, özendirme çabası veya maddi ve hukuki kolaylık şeklinde verilen ödüllerdir.*
5. *Dikey eksen'de iş kazası sayısı, yatay ekseninde, çalıştırılan kişi sayısına göre işyeri büyüklükleri yer almaktadır.*
6. *İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerine yönelik bazı yaptırımlar (6331 sayılı Kanun m.26):*
- İş sağlığı ve güvenliğine yönelik tedbir almayan, gerekli araç ve gereci sağlamayan, değişen şartlara uygun olarak sağlık ve güvenlik tedbirlerini geliştirmeyen, mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapmayan işverene her bir aykırılık için ve her ay olmak üzere 2.240 TL,*
- İş güvenliği uzmanı çalıştırmayan işverene her ay olmak üzere 5.601 TL,*
- İşyeri hekimi çalıştırmayan işverene her ay olmak üzere 5.601 TL,*
- Diğer sağlık personeli çalıştırmayan işverene her ay olmak üzere 2.800 TL idari para cezasının belirlendiği gösterilebilir*
7. *OSGB: Kamu kurum ve kuruluşları, organize sanayi bölgeleri ile Türk Ticaret Kanununa göre faaliyet gösteren şirketler tarafından, işyerlerine iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini sunmak üzere kurulan gerekli donanım ve personele sahip olan ve Bakanlıkça yetkilendirilen birimdir. (6331 sayılı Kanun m.3/m)*
8. *YTSM: ÇSGB tarafından yetkilendirilen ve TSM bünyesinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütmek üzere kurulan birimdir. (TSM'lerde Yürütülecek İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge m.4/1)*
9. *Örneğin; 9 çalışanı olan ve tehlikeli sınıfta yer alan bir işletme YTSM'den İSG hizmeti temin etmesi halinde aylık 63 TL (9 x 7) ödeyecektir. Bu işletmenin çok tehlikeli sınıfta yer alması halinde aylık olarak ödeyeceği bedel 72 TL (9x8) olacaktır.*
10. *7.5 saatx26 işgünü=195 saat+22 saat(fazla mesai)= 217 saat aylık maksimum çalışma süresi*
- a. *İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik m.4:*

- b. İşverenler iş alan alt işverenlerce çalıştırılan sigortalılar toplam çalışan sayısına dahil edilir.
  - c. İşyerinde çeşitli nedenlerle ay içinde çalışması bulunmayan ve ücret ödenmeyen sigortalılar toplam çalışan sayısına dahil edilir.
  - d. Her bir ayda Kuruma verilmiş asıl ve ek nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalı sayısından, iptal nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalı sayısı düşülür.
  - e. Ay içinde işe giren veya işten çıkan sigortalılar da sigortalı sayısına dahil edilir.
  - f. 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler çalışan sayısının tespitinde dikkate alınmaz.
12. SGK Başkanlığı, Prime Esas Kazançların Alt ve Üst Sınırları ile Bazı İşlemlere Esas Tutarlar
  13. Bursa, Eskişehir, Bilecik SGK İl Müdürlükleri'nden elden alınan veriler, Ağustos-2014.
  14. TESK, 26/03/2014 tarih ve 0739 sayılı "İSG Katip Sistemi" konulu 27 Nolu Genelge.
  15. 16 /06/ 2011 tarihli " Temel İş Sağlığı Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge"

Kaynaklar

- Akyiğit, E., (2013). İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinde Devlet Desteği, Sicil İş Hukuku Dergisi, MESS Yayınları, Yıl:8, Sayı:29, İstanbul.
- Alli, O., (2001). İş Sağlığı ve Güvenliğinde Temel İlkeler, Uluslar arası Çalışma Ofisi, Cenevre.
- Alper, Y., (2014). Taşeronlaşma ve Çalışan Güvenliği, VII. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı, 5-7 Mayıs, İstanbul.
- Alpman, T., (2007). "KOBİ'lerde İş Sağlığı ve Güvenliği ve Küresel Gelişmeler KOBİ Tanımını Etkileyen Faktörler ve KOBİ'nin Önemi", İSG Dergisi, Sayı 36, Ankara.
- Ceylan, H., (2011). Türkiye'deki İş Kazalarının Genel Görünümü ve Gelişmiş Ülkelerle Kıyaslanması, Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi, 18-24, http://ijerad.kku.edu.tr/sayi_65.pdf, (Erişim tarihi:16.08.2014).
- Destek Nedir?, <http://sozluk.bilgiportal.com/nedir/destek>; <http://www.nedirnedemek.com/destek-nedir-destek-ne-demek> (Erişim tarihi:15.08.2014)
- DPT, (2014). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007-2013, s.162.
- Engin, T.,(2014). 6331 Sayılı Kanun Çerçevesinde İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- Ergün, N. Kobilere ve Girişimcilerin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, Kalkınmada Anahtar Verimlilik, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kobiler> (Erişim tarihi :18.08.2014).
- GÖKBAYRAK, Ş., (2014). "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Risk Gruplarına Yönelik Sosyal Politikalar", <http://www.isguvenligi.net/kucuk-ve-orta-olcekli-isletmelerde-risk-gruplarına-yonelik-sosyal-politikalar/> (Erişim tarihi :11.04.2014).

- İGUGYSEHY (İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik) (RG. 11.10.2013), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131011-2.htm> (Erişim tarihi :16.08.2014).
- İSGHY (İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği) (RG. 29.12.2012), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121229-12.htm> (Erişim tarihi :16.08.2014).
- İHDSPGYSEHY (İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik) (RG. 20.07.2013), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130720-10.htm> (Erişim tarihi :16.08.2014).
- İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik, (RG. 24.12.2013), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/12/20131224-3.htm> (Erişim tarihi :16.08.2014).
- İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, (RG. 03.05.2014), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140503-7.htm> (Erişim tarihi :16.08.2014).
- KOBİ Bilgi Sitesi, Destek ve Teşvikler. <http://www.kobi.org.tr/index.php/destek-ve-tevikler/destekler> (Erişim tarihi :15.08.2014).
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104-11.htm> (Erişim tarihi: 15.08.2014).
- PİYAL B., (2009). İş Sağlığı ve Güvenliğinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyum Sorunu, Belediye-İş Yayınları, Ankara.
- SGK İş Kazası ve Meslek Hastalığı İstatistikleri (2011-2012), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari (Erişim tarihi:13.08.2014).
- SGK Başkanlığı, Prime Esas Kazançların Alt ve Üst Sınırları ile Bazı İşlemlere Esas Tutarlar. http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/19aa9713-8b10-4014-9c4d-e7fa383706a3/2014_01.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=19aa9713-8b10-4014-9c4d-e7fa383706a3 (Erişim tarihi :17.08.2014).
- Teşvik Nedir, <http://www.tdk.gov.tr/index.php>, (Erişim tarihi: 15.08.2014).
- TESK, 26/03/2014 tarih ve 0739 sayılı "İSG Katip Sistemi" konulu 27 Nolu Genelge.
- Yılmaz, F., (2009). Ülkemizde KOBİ'lerde İş Sağlığı ve Güvenliği: Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırılmalı Bir İnceleme, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul.
- Yılmaz, F., (2009). Avrupa Birliği ve Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği: Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Kurullarının Etkinlik Düzeyinin Ölçülmesi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstan